

Darbe ve demokrasi

Mısır'da olan biteni nasıl adlandırmak

lazım? Bu soru, hem Mısır'da hem Türkiye'de hem de Batı'da hararetle tartışılıyor. Fakat galiba en hararetli tartışma Batı'da, daha doğrusu Avrupa'da ve ABD'de yürüyor.

Bir süredir Avrupa'dayım. Birkaç gün önce Almanya'ya geldim. Mısır'daki darbeyi ve sonrasındaki gelişmeleri buradan takip etmeye çalışıyorum. Onca yıldır bildiğim, okuduğum "demokrat" sayılan gazetelerdeki haber dili ve yorumlar karşısında şaşıyorum. Gerçi bu tavır yeni değil, ben de ilk defa karşılaşmıyorum bununla, yine de sizmin bu kadarı fazla geliyor, elimde değil şaşıyorum.

Darbenin gerçekleştiği gün, buna darbe dememek için bir sürü formül üretildi. Bunları kabaca şöyle özetleyebiliriz:

- 1) Yapılan şey askeri darbe değil, zira ordu tek başına hareket etmedi, geniş bir koalisyonun bir parçası olarak devreye girdi.
- 2) Esasen ordu yönetime el koymuş da değil. Cumhurbaşkanlığına bir general getirilmedi, hükümet de askerlerden oluşmuyor.
- 3) Bu bir darbe değil, devrimin devamı. Asıl sokaklarda ve meydanlarda gösteri yapan milyonlar, Mursi'nin istifasını görevden uzaklaştırılmasını sağladı. Kitleler ordunun arkasında değil, ordu kitlelerin arkasında. En fazla "ordu millet el ele, devrimi sürdürmeye" durumundan söz edilebilir.

Formüller ikna etmiyor

Bu argümanları ileri sürenlerin ve kullananların bile kendi söylediklerine inandıklarını sanmıyorum. Sahibini dahi ikna gücü olmayan formüller ne işe yarar peki? Ya da şöyle kuralım soruyu: Adlandırma gerçekten o kadar önemli mi?

Evet, önemli. Mesela ABD açısından hukuksal sonuçları var adlandırmanın. Ordunun müdahalesi "darbe" olarak nitelenirse, Mısır'a yapılan ve çok büyük bir kısmı askeri harcamalara ayrılan yardımın kesilmesi gerekiyor ABD hukukuna göre.

Fakat adlandırma meselesinin önemi açısından, bunu bir teferruat

olarak kabul edebiliriz. Meselenin özü burada yatmıyor yani. Adlandırma, esas olarak hegemonya ve tahakküm mücadelesi bakımından önem taşıyor. Meşruiyet üretme stratejilerinin kilit unsurlarından biridir adlandırma. Bir eyleme verilecek isim, onun meşruluğunu belirlemede çok önemli rol oynar.

Aklamak çok zor

Günümüzde demokrasiye apaçık aykırı olan bir eylemi savunmak ve aklamak çok zor. Ama henüz imkansız değil. Nitekim darbeye darbe dememek için yapılan akrobatik denemeler fiyaskoyla sonuçlanınca, darbeyi meşrulaştırmak için başka bir teze müracaat edildi. Batıda epey rağbet gören, bizde de müşterisi az olmayan bu tezin özeti şu: Doğru, bu bir darbe, ama mecbur kalınmış bir darbe.

Tezin gerekçelerini de şöyle sıralayabiliriz:

- 1) Darbe olmasaydı, ülkede iç savaş çıkacaktı.
- 2) Darbe olmasaydı, Müslüman Kardeşler İslamcı bir yönetim kuracaklardı.
- 3) Darbe olmasaydı, otoriter bir yönetim kurulacaktı, demokrasi ilelebet imkansız hale gelecekti.

Darbeleri iyi biliyoruz

Bu gerekçelerin her biri, itiraz edilmesi çok zor değerlerin nihai ve en etkili koruyucusu misyonu veriyor orduya. Ordu, birinci durumda "toplumsal barış"ın kollayıcısı ve garantörü; ikincisinde, "laikliğin" en (hatta tek) sağlam güvencesi; üçüncüsünde de, demokrasinin kurucusu ve kollayıcısı mertebesine yerleştiriliyor. Darbe tecrübesi en gelişmiş ülkelerden biri, hatta bence birincisi olan Türkiye'de yaşayan bizler, bu argümanların ne ifade ettiğini çok iyi biliyoruz, daha doğrusu biliyor olmalıyız. Darbelerin her açıdan yıkıcı sonuçlar doğurduğunu da yine en iyi bilmesi gereken toplumların başında geliyoruz.

Bütün bunların ötesinde, bir özne olarak ordunun ve bir yöntem olarak darbenin toplumsal barışı, laikliği ve demokrasiyi koruma ve kollama konusunda vazgeçilmez olabileceğini kabul etmek, kendini ve toplumunu aşağılamak anlamına gelir. Bu mantık, oryantalizmin en sakil yansıması olan "İslam demokrasiyle bağdaşmaz", "Müslüman toplumlarda demokrasi işlemez"

anlayışıyla aynı kapıya çıkar.

Nitekim darbenin ardından milyonlarca insan Mursi'ye destek olmak, dolayısıyla darbeye direnmek için meydanlara inince, "İslam ülkelerinde demokrasi olur mu" sorusu Batı medyasında tekrar öne çıkmaya başladı. Tabii, soru böyle bir bağlamda ortaya atılınca, cevabı da önceden verilmiş oluyor: "Müslüman toplumlarda demokrasi bu kadar! Darbe de olur buralarda, yadırgamamak lazım."

Sinizm soslu sığınak

Darbeyi meşrulaştırmak için üretilen tezler bir bir çökünce, sinizm sosuna bandırılmış oryantalizmden başka bir sığınak kalmadı anlaşılır.

Evet, Mısır'daki gelişmelerle ilgili tartışılacak çok husus var. Ancak, ön meselede mutabık kalınmadan, tartışmaları demokrasi ekseninde tutmak ve demokrasi hedefine yönlendirmek mümkün görünmüyor.

Ön meselenin hülasası şudur: Demokrasi, ordudan ve darbe yoluyla değil; ancak demokrasi deneyimi içinde öğrenilebilir ve demokratik siyasal mücadele yoluyla yerleştirilebilir. Bunun için Mısır'a bir yılı bile fazla gören yaklaşımların demokrasiye inancından ve bağlılığından çok derin şüphe duymak lazım...